

го вуза / С. Герасименко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.emissia.org/offline/2007/1124.htm>.

5. Дегтяр Г. Формування рефлексивної культури студентів педагогічних університетів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Г. Дегтяр. – Харків, 2005. – 184 с.

6. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

7. Ігнатюк Н. Активізація розумової діяльності студентів на практичних заняттях з іноземної мови / Н. Ігнатюк, Н. Соловійова // Педагогіка вищої та середньої освіти : зб. наук. праць. – Кривий Ріг, 2003. – Вип. 5. – С. 302.

8. Князян М. Дослідницька діяльність на заняттях з іноземної мови як засіб розвитку духовності студентів / М. Князян // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / АПН України, Ін-т проблем виховання. – К. ; Житомир, 2004. – Вип. 6, кн. 2. – С. 279–282.

9. Козак С. Формування іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С. Козак. – Одеса, 2001. – 20 с.

10. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.110101 «Лікувальна справа» напряму підготовки 1101 «Медицина» : Галузевий стандарт вищої освіти. – К. : Книга-плюс, 2003. – 25 с.

11. Освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста за спеціальністю 7.110101 «Лікувальна справа» напряму підготовки 1101 «Медицина» : Галузевий стандарт вищої освіти. – К. : Книга-плюс, 2003. – 116 с.

12. Пуховська Л. Вивчення іноземних мов у контексті формування загальноєвропейського освітнього простору / Л. Пуховська // Сучасні технології викладання іноземних мов у професійній підготовці фахівців : зб. наук. ст. – К., 2000. – С. 32–38.

УДК 378:373.3.011.3-051

ОСОБЛИВОСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ліба О.М., к. пед. н.,
старший викладач кафедри теорії та методики початкової освіти
Мукачівський державний університет

У статті розкривається питання активізації процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Актуалізується проблема, яка пов'язана з методичним забезпеченням впровадження інноваційних технологій у навчальному процесі, реалізації виховного потенціалу навчальних дисциплін, зокрема модульне середовище MOODLE. Доводиться, що навчальне середовище закладу позитивно впливає на успішність студентів, розвиває їх індивідуальність, самостійність.

Ключові слова: активізація професійної підготовки студентів, модульне середовище, інтернет-ресурси, електронні посібники.

В статье раскрывается вопрос активизации процесса профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы. Актуализируется проблема, которая связана с методическим обеспечением внедрения инновационных технологий в учебном процессе, реализации воспитательного потенциала учебных дисциплин, в частности модульной среды MOODLE. Доказывается, что учебная среда положительно влияет на успеваемость студентов, развивает их индивидуальность, самостоятельность.

Ключевые слова: активизация профессиональной подготовки студентов, модульная среда, интернет-ресурсы, электронные пособия.

Liba O.M. FEATURES OF ACTIVATION OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF THE INITIAL SCHOOL

The article reveals the issue of activating the process of professional training of future primary school teachers. The problem is being actualized, which is connected with the methodical support of the introduction of innovative technologies in the educational process, the realization of the educational potential of the academic disciplines, in particular the modular MOODLE environment. It is proved that the learning environment positively influences the progress of students, develops their individuality, independence.

Key words: activation of professional training of students, modular environment, Internet resources, electronic manuals.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується освітніми інноваціями, спрямо-

ваними на збереження досягнень минулого і, водночас, на модернізацію системи освіти відповідно до вимог часу, новітніх над-

бань науки, культури і соціальної практики. Нині характерною особливістю розвитку педагогічної освіти є пошук нових змісту, форм, методів і засобів навчання, виховання й управління; розгортання широкої експериментальної роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій на засадах сучасної філософії освіти. Сучасна освіта – це освіта з характерними ознаками інформаційно-комунікаційних та дистанційних освітніх технологій, які змінюють спосіб мислення, змінюють звички і погляди тощо. Відбувається зміна освітньої парадигми: пропонуються інший зміст, інші підходи, інше право, інші відносини, інша поведінка, інший педагогічний менталітет.

Актуальність оновлення підготовки майбутніх учителів початкової школи зумовлена: потребою удосконалення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів згідно з вимогами сучасного суспільства; суперечності між зростаючими потребами практики в удосконаленні підготовки майбутніх учителів початкових класів і відсутністю у педагогічній науці системних досліджень із питань розробки і застосування інноваційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодення характеризується значною увагою дослідників до розробок, присвячених застосуванню інноваційних педагогічних технологій у навчанні. На теоретико-методологічному рівні найбільш фундаментальною проблемою нововведень відображена у працях В. Бондаря, І. Гавриш, П. Гусака, О. Шапран, А. Хуторського та ін. Проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи досліджується у різноманітних аспектах у роботах Л. Коваль, О. Комар, О. Митника, І. Пальшової, Д. Пащенко, Л. Петухової, О. Савченко, О. Хижної, Л. Хомич, Л. Хоружої, І. Шапошнікової та ін. Проте доводиться констатувати, поки що спостерігається недостатній рівень теоретичної й практичної розробленості проблеми оновлення підготовки майбутніх учителів початкової школи у зв'язку з модернізацією освіти в цілому та зі змінами на законодавчому рівні.

Суттєвий внесок становлять праці, в яких досліджуються проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища. У дослідженнях Н. Воропай, В. Денисенко, С. Дяченко, А. Коломієць, В. Коткової, Н. Олефіренко, Л. Петухової, О. Співаковського, Н. Хміль та ін. акцентується увага на необхідності створення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища, яке передбачає повне і ефективно використання потенцій-

них можливостей організаційних форм і методів вищої школи через створення спеціального програмного забезпечення на базі мультимедійних технологій з необхідними дидактичними, методичними матеріалами.

Метою статті є комплексне обґрунтування особливостей активізації процесів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи засобами інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Важливою у контексті нашого дослідження є думка О. Савченко, яка, досліджуючи проблеми професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, зазначає, що у формуванні особистості майбутнього вчителя «необхідно гармонізувати загальнокультурні, психолого-педагогічні й методичні знання, уміння, способи діяльності, посилити їхню професійну спрямованість, забезпечити фундаментальність їх базової підготовки через запровадження державних стандартів, зміну об'єктів моніторингу, створення умов для персоніфікованої педагогічної освіти. Сучасна орієнтація освіти України на європейські цінності, вступ держави до Болонської угоди продовжує загальний напрям модернізації сучасної освіти. Тому нові підходи до освіти може реалізовувати лише компетентний вчитель, який володіє безліччю професійно-особистісних якостей» [7, с. 8].

Поява високих вимог до сучасних фахівців, пов'язаних із розвитком науки, техніки, технологій та гуманістичними змінами у суспільстві, сучасне динамічне середовище, яке потребує підготовки фахівців, здатних адаптуватися до його особливостей, працювати за умов, коли інформація оновлюється з небаженою раніше швидкістю – ось основні причини застосування інноваційних форм розвитку професійної компетентності педагогічних працівників [6, с. 28].

Як зазначається у концепції «Нова українська школа», сучасна школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін. Реформою передбачено низку стимулів для особистого і професійного зростання з метою залучення до професії найкращих. Українська школа буде успішна, якщо до неї прийде успішний учитель, який вирішить багато питань щодо якості викладання, обсягу домашніх завдань, комунікації з дітьми та адміністрацією школи. До дітей має прийти людина-лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його викладає професійно [5].

Актуальними проблемами професійної підготовки сучасного вчителя виступають питання, пов'язані з методичним забезпеченням реалізації інноваційних технологій

у навчально-виховному процесі, реалізації виховного потенціалу навчальних дисциплін.

Як відомо, процес навчання – це цілеспрямована взаємодія викладачів і студентів, у ході якого вирішуються завдання освіти, виховання і формування професійної компетентності. Зміст освіти збагачується новими процесуальними вміннями, розвитком здібностей до оперування інформацією, вміннями творчо вирішувати проблеми науки і ринкової практики, акцентуючи увагу на індивідуалізацію освітніх програм [1].

Найважливішою складовою педагогічного процесу стає особистісно-орієнтована взаємодія педагога і студента. Роль сучасного викладача стає все більш значущою, тому що у сучасному масиві інформації студенту потрібно допомогти і з навігацією, і з валідацією [10]. Викладач сьогодні повинен більше знати, вміти працювати з урахуванням поглядів і потреб студентів, повинен вміти вибирати і застосовувати у навчальному процесі дидактично обґрунтовані засоби ІКТ, у тому числі Інтернету, у всіх формах здобуття освіти.

Однією з основних причин, за якою об'єктивно необхідно підвищувати професійну компетентність викладачів, є впровадження у навчальний процес інноваційних педагогічних технологій, які успішно можна використовувати для створення презентацій, як роздаткового матеріалу, навчальних посібників, статей, практикумів, розгорнутих програм курсів, методичних вказівок тощо. Цим забезпечується постійна актуалізація знань.

Діяльність викладача можна представити у вигляді трьох етапів:

- Планування і підготовка – передбачає діагностику потреб студентів у супроводі і підтримці, визначення вихідного рівня їх знань і умінь, підготовку пакета методичних матеріалів супроводу.

- Супровід – поглиблення знань, розвиток навичок і умінь студентів, консультування з конкретних проблем, інформаційна аналітична підтримка, організація інформаційного обміну і контактів між студентами.

- Рефлексія – закріплення засвоєних знань, набутих навичок і умінь, розвиток досвіду вирішення професійних завдань, відстеження успіхів і змін студентів, підсумкова оцінка ефективності процесу супроводу.

Слід зазначити, що процес навчання буде успішним за умов високого рівня вмотивованості студента на засвоєння програмного матеріалу, під час чого особливо місце відводиться використанню інформаційних і комунікаційних технологій, які покликані активізувати пізнавальний інтерес і пізнавальну діяльність студентів. У бага-

тьох дослідженнях пізнавальний інтерес як мотив навчання розглядається у взаємному зв'язку з іншими мотивами, однак багато вчених вважають пізнавальний процес найсильнішим мотивом учення.

Ознаками пізнавальної активності у будь-якій діяльності є готовність до роботи, прагнення до самостійної діяльності, якість роботи, шляхи вибору оптимальних шляхів розв'язання відповідних завдань. При розгляді навчального процесу як виду активізації ознаками активності майбутніх вчителів початкової школи виступають наступні елементи: питання студентів до викладача та однокласників; схильність до аналізу помилок, критичність; використання отриманої бази знань; участь у колективній роботі групи (доповнення, виправлення помилок, бажання висловити власну точку зору); прагнення дізнатись про причину та наслідки явища; самостійне опрацювання літератури з теми; вибір складності завдання; самоконтроль, самооцінка, аналіз власних пізнавальних та практичних дій.

За результатами опитування студентів (96 респондентів 1-2 курсів; 64 – 3-4 курсів) виявлено, що на розвиток пізнавального інтересу впливають: рівень складності навчальних завдань, форма викладу теоретичного матеріалу, індивідуальний підхід до студентів. Більшість студентів (86%) вважає, що складні завдання, важкодоступна форма викладу теоретичного матеріалу (особливо лекції), громіздкі розрахункові роботи знижують інтерес до навчальної дисципліни, оскільки це призводить до значного розумового напруження, швидкої втоми, підриває віру у свої інтелектуальні можливості. 73% студентів пов'язують свої невдачі у навчанні з відсутністю індивідуального підходу. Однак, як слушно зауважили студенти, спрощення навчальних завдань призводить до розсіювання уваги, до зниження активності, до згасання пізнавального інтересу. Тому, при вивченні різних дисциплін (особливо фундаментальних) необхідні навчальні завдання різних рівнів складності, які відповідні інтелектуальним можливостям кожного студента. Цікавим для нас були відповіді 81% опитаних, які засвідчують, що високому результату активності студентів на заняттях, заважає проблема застосування викладачами інноваційних технологій навчання.

У межах аналітичного етапу дослідно-експериментальної роботи методом анкетування було вивчено ставлення і готовність студентів і викладачів до інноваційних форм навчання, що передбачало впровадження в освітній процес електронних видань. Більшість анкетованих студентів

(83%) проявили інтерес до інноваційної форми навчання, висловили бажання навчатися з використанням ІКТ; домашній комп'ютер мають 75% респондентів, а вихід в Інтернет – 68%, що спрощує впровадження електронного навчання в освітній процес; 65% респондентів вже мають досвід роботи з електронними ресурсами. Слід засвідчити, що 62% студентів перших курсів віддають перевагу роботі у комп'ютерному залі бібліотеки, аргументуючи це тим, що «хтось може прийти на допомогу», «зручно працювати», «ніхто не заважає».

Таким чином, у студентів є істотний інтерес до інноваційних методів освіти, у зв'язку з чим їх впровадження в освітній процес вишу є доцільним.

Більшість викладачів (95%) підтримують ідею перспективності застосування інноваційних технологій навчання, які спрямовані на активізацію професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Аналіз анкетних відповідей дозволив констатувати, що важливим завданням сучасного викладача є постійне вдосконалення чинників розвитку пізнавальної активності студентів, а саме – проблемно-пошукових методів: діалогу, проблемної дискусії, дослідницької діяльності, самостійної компаративної роботи та логічних прийомів – аналізу й синтезу, порівняння, узагальнення, аналогії тощо, які б забезпечували швидке й міцне опанування навчального матеріалу студентами з урахуванням їхніх індивідуальних можливостей. На меті використання сучасних технологій має стояти саме розвиток пізнавальної активності студентів у процесі формування професійної підготовки майбутніх педагогів. Викладачами була окреслена проблема якості, доцільності та балансу між використанням сучасних ІКТ та перевірених класичних технологій навчання.

Також викладачі звернули увагу на те, що організація навчальної діяльності студентів залежить від адекватно підібраних і застосованих інноваційних технологій. Будь-яка педагогічна технологія – це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання складає отримання і перетворення інформації.

Встановлено, що сучасні інформаційні технології є підґрунтям процесу інформатизації освіти та впливають на: поліпшення якості навчання за допомогою більш повного використання доступної інформації; підвищення ефективності навчального процесу на підставі його індивідуалізації та інтенсифікації; адаптацію інформаційних технологій навчання до індивідуальних особливостей студентів; активізацію

пізнавальної діяльності і підвищення мотивації; інтеграцію різних видів діяльності у межах єдиної методології, яка заснована на використанні інформаційних технологій [9, с. 16].

Сучасні інформаційні технології неможливо уявити без всесвітньої мережі Internet, такими її сервісами, як електронна пошта, соціальні мережі, що надають широкі можливості для комунікації. Жива комунікація невіддільна від інформаційних технологій, тому на сучасному етапі розвитку технічних і програмних засобів інформаційні технології переходять в інформаційно-комунікаційні.

Використання Internet передбачає високий ступінь індивідуалізації у порівнянні з традиційними методами, а можливість видавати інформацію з урахуванням індивідуальних особливостей сприйняття користувача дозволяє зняти напруженість, що позитивно впливає на емоційний стан тих, хто навчається. Розвиток інформаційно-комунікативних технологій створив нові можливості для спілкування. Середовищем для комунікації в Інтернет-просторі виступають соціальні Інтернет-мережі – нові соціальні структури, що складаються з множини учасників (суб'єктів, індивідуальних чи колективних) і множини найрізноманітніших зв'язків між ними.

Проблема, з якою зустрічаються викладачі, це те, що багато студентів не вміють грамотно відбирати, систематизувати, класифікувати інформацію. І така проблема стосується як студентів, так і викладачів. Кожні два роки кількість інформації збільшується у двоє [4], для опрацювання такого величезного інформаційного потоку потрібні спеціальні навички, вміння та відповідні засоби. Це вимагає змін аудиторно-лекційної роботи. На будь-якій лекції викладач, оперуючи різноманітними цифровими навчальними ресурсами, може організувати дослідницьку діяльність студентів, зорієнтувати її в індивідуальну роботу на поглиблений пошук інформації, навчати оцінювати надійність різних інформаційних джерел, створювати власні електронні продукти: малюнки, мультимедійні презентації, електронні моделі [2].

У той же час, на таких заняттях студент самостійно може вибирати індивідуальну траєкторію вивчення навчального матеріалу, регулювати темп його засвоєння, фактично перетворюючи навчальну діяльність у самостійну роботу. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутнього вчителя здатні індивідуалізувати процес навчання, що є важливим для реалізації одного із завдань вищої освіти – забезпечити можливість кожному студенту отри-

мати освіту, яка найкраще відповідає його здібностям й особистим переконанням, створити умови, за яких кожний випускник досягає максимально можливого для нього інтелектуального рівня й професійної майстерності [3]. Індивідуалізація навчання стає можливою завдяки наданню кожному студентові можливості вибору власної швидкості і траєкторії в опануванні навчальним матеріалом, вибору навчальної і методичної літератури, вибору способів вираження власних задумів тощо.

Практика показує, що процесу індивідуалізації навчання студентів сприяє проектна діяльність. Створення міні проектів спонукає до правильного відбору інформації, студенти самі обирають траєкторію вивчення навчального матеріалу, регулюють темп його засвоєння, тобто перетворюють навчальну діяльність у самостійну роботу. У проектній діяльності можна успішно поглиблювати знання з кожної теми навчального модуля, а за результатами утворювати новий продукт (звіт, стаття, тези, виступ). Мультимедійний проект – це досить потужний інструмент, що дозволяє формувати у майбутніх учителів початкової школи необхідні знання, а також розвивати мотивацію навчальної діяльності. Природно, що у процесі його створення має бути зацікавлений як викладач, так і студент.

Для раціональної організації процесу навчання викладачі застосовують електронні видання, які складають автоматизовану навчальну систему [8]. До структури таких видань включено навчально-методичні, інформаційно-довідкові матеріали, а також завдання, виконання яких сприяє формуванню професійної та інформаційної компетентності студента. Наприклад, у Мукачівському державному університеті створено й успішно реалізовано модульне середовище MOODLE, де представлені комплекси навчально-методичних матеріалів та курсів з дисциплін, які викладаються. Матеріали можуть використовуватися як для організації дистанційного навчання, так і для самостійного опрацювання.

Представлені розроблені навчально-методичні посібники мають відповідати вимогам, щодо такого виду навчальних видань, враховуючи системність (всі структурні блоки пов'язані і у комплексі забезпечують досягнення заздалегідь визначених результатів); керованість (посібник надає можливість побудови процесу навчання, поетапної оцінки якості знань); ефективність (забезпечує якість кінцевого результату); відтворюваність (можливість застосування посібника в інших навчальних закладах, що досягається внаслідок

того, що програмний продукт являє собою web-портал навчального призначення з можливістю використання необмеженою кількістю користувачів) тощо.

В електронному навчальному посібнику покладено модульний принцип побудови, навчальна інформація представлена у вигляді блоків. У структуру вступного блоку електронного видання включена анотація; інформація від авторів, що містить дані про структуру посібника, опис його модульної організації, зміст навчально-методичного посібника.

Інформаційно-лекційний блок складається з декількох модулів, кожен з яких містить теоретичний матеріал (необхідний мінімум) з посиланнями на джерела, де можна отримати більш детальну інформацію, контрольні запитання та завдання у тестовій формі для самоконтролю.

Практичний блок складається з декількох модулів, кожен з яких містить постановку мети роботи, теоретичні основи (короткий виклад необхідного мінімуму) з посиланнями на відповідні джерела, методичні рекомендації до виконання практичної частини (алгоритм виконання роботи, формули, довідкові таблиці, схеми, зразки, приклади), контрольні запитання та завдання у тестовій формі для самоконтролю по кожній темі.

Семінарський блок складається з декількох модулів, кожен з яких містить формулювання питань для обговорення на семінарі, рекомендовані джерела інформації з поставлених питань, завдання для самостійної роботи, теоретичні основи (короткий виклад мінімуму, необхідного для підготовки до семінару) з посиланнями на джерела, завдання у тестовій формі для самоконтролю рівня підготовки до семінару.

Контрольний блок включає приблизні питання до іспиту (заліку), завдання у тестовій формі для підсумкового самоконтролю, тематику для підготовки підсумкової роботи (реферату) з відповідними методичними рекомендаціями щодо її виконання.

Довідковий блок включає довідки з навчальної дисципліни, необхідні для виконання практичних робіт, словник основних термінів (глосарій), бібліографічний список, у тому числі містить посилання на нормативно-правову документацію та Інтернет-ресурси, ключі до завдань у тестовій формі для самоконтролю.

Застосування у практиці викладання електронних посібників дозволяє констатувати, що робота з ними викликає утруднення для студентів. Зокрема, за результатами опитування з'ясовано: 23% студентів хочуть спілкуватися з викладачем, 43% мають утруднення із самоорганізацією, у 39% проблема, пов'я-

зана з роботою з комп'ютером тощо. Тобто, організація роботи студентів з електронними посібниками має бути чітко спланованою, мають бути враховані ресурси самих студентів, визначена частка участі викладача.

Висновки. Отже, процес інформатизації освіти суттєво впливає на організацію професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Зміни, що відбулися у системі освіти України, висувають нові вимоги до професійних якостей і рівня підготовки вчителів початкових класів, яка має бути спрямована не тільки на формування фундаментальних і професійних умінь й навичок, але й розвиток умінь ефективно використовувати ІКТ у навчально-виховному процесі початкової школи. Це зумовлює застосування активних методів і прийомів активізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

У подальшій роботі плануємо проаналізувати чинники успішності навчання студентів під час педагогічної практики, перевірити стан сформованості навичок студентів із застосування інноваційних педагогічних технологій у конкретній роботі з учнями початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар В.І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів / В.І. Бондар. – К. : Вересень, 1996. – 129 с.
2. Величко С.П. Лабораторний практикум зі спекурсу «ЕОТ у навчально-виховному процесі з фізики» 6 [посіб. для студ. фіз.-мат. фак-ту] / С.П. Величко, Д.В. Соменко, О.В. Слободяник. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – 148 с.
3. Кинелёв В.Г. Роль информационных и коммуникационных технологий в обеспечении качества и доступности высшего образования / В.Г. Кинелёв // Информационные технологии в обеспечении нового качества высшего образования : сб. науч. ст. Кн. 1. – М. : Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов НИТУ «МИСиС», 2010. – 312 с.
4. Мей К. Інформаційне суспільство: Скептичний погляд / К. Мей. – К. : К.І.С., 2004. – 218 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – МОН України, 2016. – 86 с.
6. Психологічна культура вчителя у контексті викликів сучасності : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, Україна, 5-6 квітня 2017 року) / укладачі: В.С. Кавецький, А.В. Вихрущ, О.Я. Жизномірська, Т.Г. Дідух. – Тернопіль : Тайп, 2017. – 318 с.
7. Савченко О.Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / О.Я. Савченко // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Підготовка педагогічних кадрів до роботи в умовах нової структури і змісту початкової освіти». – Полтава, 2001. – С. 8.
8. Шапран О.І. Система інноваційної підготовки майбутнього вчителя в умовах навчально-науково-педагогічних комплексів : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / О.І. Шапран ; Нац. пед. Ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2008. – 40 с.
9. Яновський А.О. Організація пошуково-дослідницької діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій : [навч.-метод. пос.] / А.О. Яновський. – Одеса : видавець Букаєв В.В., 2009. – 155 с.
10. Elearningtime.blogspot.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elearningtime.blogspot.com/2010/09/blog-post_28.html.